

Constantin Noica (Vitanăști-Teleorman, 12/25 iulie 1909 – Sibiu, 4 decembrie 1987). A debutat în revista *Vlăstarul*, în 1927, ca elev al liceului bucureștean „Spiru Haret”. A urmat Facultatea de Litere și Filozofie din București (1928–1931), absolvită cu teza de licență *Problema lucrului în sine la Kant*. A fost bibliotecar la Seminarul de Istorie a Filozofiei și membru al Asociației „Criterion” (1932–1934). După efectuarea unor studii de specializare în Franța (1938–1939), și-a susținut la București doctoratul în filozofie cu teza *Schiță pentru istoria lui Cum e cu putință ceva nou*, publicată în 1940. A fost referent pentru filozofie în cadrul Institutului Româno-German din Berlin (1941–1944). Concomitent a editat, împreună cu C. Floru și M. Vulcănescu, patru dintre cursurile universitare ale lui Nae Ionescu și anuarul *Izvoare de filozofie* (1942–1943). A avut domiciliu forțat la Câmpulung-Muscel (1949–1958) și a fost deținut politic (1958–1964). A lucrat ca cercetător la Centrul de logică al Academiei Române (1965–1975). Ultimii 12 ani i-a petrecut la Păltiniș, fiind înmormântat la schitul din apropiere.

Volume (în ordinea apariției): *Mathesis sau bucuriile simple* (1934), *Concepte deschise în istoria filozofiei la Descartes, Leibniz și Kant* (1936), *De caelo. Încercare în jurul cunoașterii și individului* (1937), *Viața și filozofia lui René Descartes* (1937), *Schiță pentru istoria lui Cum e cu putință ceva nou* (1940), *Două introduceri și o trecere spre idealism. Cu traducerea primei Introduceri kantiene a „Criticeii Judecării”* (1943), *Jurnal filozofic* (1944), *Pagini despre sufletul românesc* (1944), *„Fenomenologia spiritului” de G.W.F. Hegel istorisită de Constantin Noica* (1962), *Douăzeci și șapte trepte ale realului* (1969), *Platon: Lysis. Cu un eseu despre înțelesul grec al dragostei de oameni și lucruri* (1969), *Rostirea filozofică românească* (1970), *Creație și frumos în rostirea românească* (1973), *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii românești* (1975), *Despărțirea de Goethe* (1976), *Sentimentul românesc al ființei* (1978), *Spiritul românesc în cumpătul vremii. Șase maladii ale spiritului contemporan* (1978), *Povestiri despre om după o carte a lui Hegel* (1980), *Devenirea într-o ființă*. Vol. I: *Încercare asupra filozofiei tradiționale*; Vol. II: *Tratat de ontologie* (1981), *Trei introduceri la devenirea într-o ființă* (1984), *Scrisori despre logica lui Hermes* (1986), *Cuvânt împreună despre rostirea românească* (1987), *De dignitate Europae* (lb. germ., 1988), *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* (1990), *Jurnal de idei* (1990, pe baza cărui a fost alcătuită antologia *Carte de înțelepciune*, 1993), *Simple introduceri la bunătatea timpului nostru* (1992), *Introducere la miracolul eminescian* (1992), *Eseuri de Duminică* (1992), *Semnele Minervei* (Publicistică I) (1994), *Între suflet și spirit* (Publicistică II) (1996), *Manuscrisele de la Câmpulung* (1997), *Echilibrul spiritual* (Studii și eseuri) (1998), *21 de conferințe radiofonice* (2000), *Moartea omului de mâine* (Publicistică III) (2004), *Despre lăutărism* (2007).

constantin • noica

carte de înțelepciune

Ediție de OANA BÂRNA

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cioran (*Istorie și utopie*, București, Humanitas, 1992). Cele două scrisori au atârnat greu în condamnarea lui Noica la 25 de ani închisoare, în 1959.

- 536 Eternul feminin. (*Germ.*)
- 539 Noapte bună. (*Germ.*)
- 542 Adică la Păltiniș. Însemnarea poartă în *Jurnal* data „mai 1975 Sibiu“ și e urmată de un alt fragment, datat „11.VI. 75 Păltiniș“. Toate fragmentele care urmează au fost scrise de Noica în anii Păltinișului — „stațiunea“, cum e numit uneori —, unde s-a retras în ultima parte a vieții (1975–1987).
- 543 E vorba de Școala „unde să nu se predea nimic“, decât cel mult „stări de spirit“ — cum scria Noica în *Jurnalul filozofic* din 1944, reeditat de Humanitas în 1990.
- 558 „Nu m-ai căuta dacă nu m-ai fi găsit.“ (Sf. Augustin)

Cuprins

Notă asupra ediției / 5

I

Îndrumător pentru tineri / 13

II

Fragmente de sistem. Mirări. Obsesii / 49

III

Mărturisiri / 95

Note / 137

Îndrumător pentru tineri

- 1 Dreptul de a face școală de înțelepciune fără a fi înțelept și fără a avea doctrină ...
- 2 Fie-ți milă de *alții*: trăiește frumos, învață mult, creează bine — trebuie să spui fiecărui om tânăr. Alții au nevoie de împlinirea ta la fel de mult ca tine.
- 3 Când un tânăr crește frumos, iese parcă din strâmbătate o întreagă lume.
- 4 Cum să-i convingi pe tineri că-i așteaptă vreo treizeci–patruzeci, chiar cincizeci de ani, înăuntrul cărora se pot pregăti și *trebuie* să se pregătească spre a face, pe traseu ori la urmă, ceva din isprava obscur dorică? Ei însă vor și speră să obțină dintr-odată, ba sunt dezamăgiți că nu obțin (cel puțin în ochii altora), ceva care să despice lumea în două. Numai că se despice ei în două, prin nerăbdarea lor — și intră apoi în statistică.
- 5 Primul lucru pe care trebuie să-l spui unui tânăr angajat în cultura umanistă este că

abia pe la 40 de ani începe să-și dea măsura. Pe urmă vei spune celui trecut de 40 de ani că abia la 60 de ani ar putea începe deceniul de aur al creatorului în acest plan. Iar celui de 60 trebuie să-i spui (dacă a reușit ori nu, și cine reușește cu adevărat?) că e bine să se gândească, atunci când scrie, la cititorul care nu s-a născut încă...

- 6 Orice sfat dat cuiva apropiat e impur: te privește și pe tine. Dar trebuie să-l dai, dacă trimite mai departe pe celălalt; dacă-l sporește.
- 7 Oamenii îți cer să-i confirmi, nu să-i trimiți mai departe.
- 8 Autoritate (*augeo*) are cel care te sporește, te *adeverește*, ca mama pe copil, profesorul pe elev, sufletul — corpul.
- 9 De învățat înveți multe și de la toți. Dar profesor nu e decât cel care te învață să înveți.
- 10 Totul se reduce la a se muta și a muta pe ceilalți dintr-o prepoziție în alta. Oamenii sunt *sub*, *cu*, *lângă* (însoțitori ai altora), *pentru*, *înaintea*, *îndărătul*, *fără*, *peste* (cu câte un complex de superioritate), *față de* și, firește, *în*.

Trebuie trecuți *întru*.

11 Nu există bucurie adevărată dacă nu e și a altora. Dacă nu-ți spun ceilalți: „fiecare simte că se mărește familia sa“, dragostea ta a fost oarbă. — Un criteriu.

12 Te strâng în brațe. De ce te strâng? — Vreau să fiu una cu prietenul. Una cu trupul lui, cum vreau să fim una prin gândul meu sau al lui. Tot ce facem e o tentativă de reîntregire.

Te iau în brațe: mersul meu să fie mersul tău. Îți cânt ceva. Cântecul meu să fie vibrația ta. Scriu o carte: emoția mea în idee să fie a ta. Vreau să sporesc prin tine. Tot ce mă sporește e adevărat.

13 Oamenii de azi nu sunt apropiați unul altuia de un *liant*, ci doar de un conectiv.

14 Nu fă altuia ce nu ți-ar plăcea ție. Fă altuia ce ți-ar plăcea ție. Fă altuia ce i-ar plăcea lui.*

15 Fă ce-ți place ție — plus ce le place altora. Dacă nu le place altora, nu-ți place nici ție, în fond.

16 În fizică nu contează mișcarea, nu viteza, ci (ca la Galilei) *acelerația*. La fel și dincoace: dacă poți accelera destinul cuiva.

- 17 Nu există decât o tristețe pentru bărbat.
Ne pas avoir un soupçon de génie. Restul e devenire întru devenire...
- 18 Până la proba contrarie, orice om are o sămânță de geniu. Toată problema e să fie amabil cu societatea și să se supună la încercare, să aibă o formă de pietate, să vadă dacă nu cumva are să ne spună o noutate.
- 19 „Stați să vă spun ceva“, spunem fiecare. După care trebuie să ne cerem scuze și să ne retragem.
(În rest? Suntem un stomac, un sex, în cel mai bun caz o curiozitate, care se plimbă prin lume.)
- 20 E o mutilare să-ți identifice și dezvolți o vocație unilaterală. E o mutilare a mutilării să n-o identifice și să rămâi în sărăcia ta.
- 21 Lamentabilul principiu „nimeni nu e de neînlocuit“. Dar tocmai la asta trebuie să tinzi, la o societate cu oameni de neînlocuit, ca un organism. Pe când așa, omul e piesă de schimb și totul e mecanism. (Creierul nu-și reface celulele.)
Crée de toi le plus irremplaçable des êtres...
Ein kleiner Mann ist auch ein Mann.

- 22 Toți sunt altruști, iată adevărul. Profesorul asimilează cunoștințe pentru a le transmite altora; politicianul face programe și reforme pentru alții; slujbașul însuși nu e nimic altceva decât cel care servește pe celălalt. Ai impresia că fac negoț toți. Căci negustorul e tipul altruistului: stă în slujba tuturor, străduindu-se să facă astfel încât să găsească marfa potrivită pentru omul potrivit.
- Și apoi sunt și generoșii, mai ales cei cu idei generoase.
- Toate astea la ce duc? La jumătățile acestea de oameni ce suntem cu toții. Fiecare amână ceva: amână o împlinire proprie pentru că i se pare de datoria lui să slujească pe altcineva. Și încă „datorie“ e în cazurile bune, de cele mai dese ori e linia celei mai mici rezistențe.
- Dar interesanți, valabili, rodnici sunt tocmai oamenii care se slujesc pe ei. Nu egoiștii. Cine se poate gândi la ei? Dar cei care nu-și pierd timpul cu unul sau altul, ci cu „sinele“ acela care-i face oameni adevărați...
- 23 Dacă e în noi ceva mai adânc decât noi înșine, să uităm de noi înșine și să ne amintim de noi.

Acest lucru îl face — discret, cu bună creștere și indirect — cultura. E cultura aceea în care nu *vrei*, sau nu *vrei* nimic determinat, dar prin care, fără să fi cerut nimic, te pomenești dăruit și dulce dăruit cu înțelepciunea ta, câtă este în tine, fiule, care rătăcești pe la toate școlile pentru a afla ceea ce ai în pivnițele tale.

- 24 Ce vrea oricine? Să îmbrățișeze aceea ce îl îmbrățișează. Un fizician să fie fizica, un poet poezia, așa cum Isus a tins să fie Fiul omului, omul.
- 25 Cum să ieși din pătimirea, altminteri binecuvântată, a culturii? Cum să obții actul, pe care în anii tineri îl ai prea devreme și pe urmă riști să-l amâni prea mult?
Să nu mai lași ca lucrurile să vină spre tine. Să mergi spre ele. Să iei tot atât, dar nu pentru că ți se dă, ci pentru că ai *dinăuntru* și pentru gândul tău nevoie.
- 26 Nu știm unde ne este esențialul. Alegem între una și alta, în fiecare ceas al vieții, dar fără controlul legii noastre. Sau poate: fugim de propria noastră lege, alegând.
- 27 Contrastul vieții. Cel mai superficial lucru în om, numele, e și tot ce devine mai adânc legat de ființa lui, spunea Goethe.

Tot ce e mai exterior lucrurilor, simbolistica matematică, este, la fel, totdeauna esența lor.

Tot ce e mai impur în om, mai încărcat de toate josniciile, conștiința, este în același timp și principiul lui cel mai pur.

- 28 Când se va *citi* în conștiințe, așadar când ne vom vedea interiorul cum ne vedem exteriorul, atunci vom fi cu adevărat curați și pe dinăuntru. Nu vom putea apărea altfel, cum nu apărăm acum unii înaintea altora decât spălați și decent îmbrăcați. Atunci „se cade“ și „nu se cade“ vor triumfa asupra oricăror imperative morale. (Nu se cade să umbli desculț...) Nu se cade să nu fii o ființă morală deplină.
- 29 Nu cere oamenilor ce nu le-ai putut da: învățături drepte.
- 30 Despre înțelepciune *prin* cultură. Nu ca înțelepciunea sfințeniei; nu ca înțelepciunea indiană.
Această înțelepciune *prin* cultură, ca formă ultimă a culturii, cultivării de sine, ne e dată nouă.
- 31 Somnambulismul inteligenței, nu veghea deșteptăciunii, ne trebuie în viață.

Înțelepciunea *activă* are fascinația în ea. E un fel de-a fi întru.

- 32 Înțelepciunea nu e ceva care se învață; e ceva care se trezește. De aceea o școală de înțelepciune e posibilă.
- 33 Înțelepciunea e a fiecăruia, în sensul că pune în ordine o neliniște *anumită*. E o punere în *formă*. Forma fiecăruia.
- 34 Ordinea vine totuși *de afară*. Refuzul lumii nu e o lașitate. Pune-te în situația de-a medita. Vei medita, poate.
- 35 Numai voința de creație și de înțelepciune duce la creație și înțelepciune. Har nu începe decât de-a lungul drumului.
- 36 Grația, lipsa de încordare, de *voință* de-a face, grația. Dar ea nu e decât la mijlocul lucrurilor, nu la începutul lor. Începe cum poți, intră adânc în lucrarea ta — și într-un ceas va veni și grația.
- 37 Totul este să intri în rezonanță: cu un om, cu o idee, cu un moment istoric sau poate cu un astru.
- 38 Noi nu suntem noi; trăim în elemente. Trăim în elementul prieteniei, în elementul

profesiunii, în al unei limbi, al unei culturi și al unei epoci...

- 39 O declarație posibilă: „Ești pentru mine un stimulator cardiac.“ (Aerul înălțimilor, creația, bucuria, ca stimulatori cardiaci.)
- 40 În contactul cu alți oameni, un om nu e un ins, e o stare generală: e buna primire, sau convorbirea interesantă, pachetul de noutăți, creditul, înțelegerea, oglindirea, adversitatea, principiul stenic, viața, ironia ei.
- 41 Într-o simplă ecuație trigonometrică, Euler vedea epura universului. Vedea tot. Noi trecem pe lângă ecuația aceasta, nu vedem mai nimic în ea și plecăm triști mai departe. Așa facem cu oamenii, situațiile, întâmplările. Dar trebuie să *inventăm* oameni și situații în care să vedem tot. Singurul lucru rău e să *impunem* ecuația noastră, s-o impunem „rațional“ ...
- 42 De la un moment dat, orice contact zgârie. Oamenii știu prea multe unii despre alții și atunci orice cuvânt ori gest are un halo nesuferit. Sufletele nu mai sunt elastice ca-n tinerețe și fiecare întâlnire își lasă urma ca o *hysteresis* în ele...